

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації до лекційних і семінарських
занять для здобувачів вищої освіти «бакалавр» усіх напрямів
підготовки заочної форми навчання

Миколаїв
2017

УДК 947.7

I–89

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від вересня 2017 р. протокол № 1

Укладачі:

Стужук С.В. - старший викладач кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Березовська Т.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

© Миколаївський національний аграрний
університет , 2017

ВСТУП

Інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору вимагає ґрунтовного реформування вітчизняної вищої школи, переходу до принципово нових форм викладання гуманітарних дисциплін. У Миколаївському національному аграрному університеті діє концепція виховної роботи, основою якої є гуманізація й гуманітаризація всього навчального процесу, що базується на комплексному підході до вивчення дисциплін гуманітарного циклу на кожному курсі.

Гуманітарні знання, набуті здобувкачами вищої освіти, сприяють подоланню вузькофахового мислення, вихованню фахівців вищої кваліфікації, духовно багатих особистостей, які відчують моральну відповідальність за сучасне і майбутнє своєї Батьківщини.

Однією з найважливіших гуманітарних дисциплін, що вивчаються в університеті, є курс «Історія України», який відображає важливі етапи історичного шляху українського народу. Цей курс не є повторенням шкільної програми, а становить концептуально нову навчальну дисципліну, що поглиблює та систематизує знання студентів з історії. Основу змісту курсу становить суспільно-політична та державницька проблематика, внутрішня й зовнішня політика України, діяльність партій, рухів, громадських об'єднань, соціально-економічний та культурний розвиток України. Визначальною ознакою курсу є те, що історія України подається в контексті розвитку світової цивілізації.

Основним завданням курсу «Історія України» в МНАУ є:

- використання новітніх здобутків історичної науки у викладанні історії України;

- реалізація в навчальному процесі принципів історизму та наукової об'єктивності в оцінці історичних фактів, явищ і подій;

- гуманістична спрямованість історичної освіти, її орієнтація на пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими чи груповими.

Метою вивчення історії України у вищій школі є:

- виховання майбутніх спеціалістів як свідомих громадян України;
- розвиток почуття патріотизму та глибоких морально-етичних переконань, усвідомлення молоддю власної причетності до багатовікової історії українського народу;

- сприяння усвідомленню студентами належності України до європейського історико-культурного простору та важливості її інтеграції до Європи;

- прищеплення майбутнім фахівцям самостійного аналізу історичних джерел і наукової літератури, уміння самостійного осмислення закономірностей розвитку українського народу в контексті історії людської цивілізації;

- вироблення умінь застосовувати набуті знання у повсякденній

діяльності, для самостійної орієнтації в суспільно-політичному житті та визначення власної оцінки суспільних явищ і подій.

Ключову роль у досягненні цілей, сформульованих Болонською декларацією, відіграє запровадження до навчального процесу кредитно-трансферної системи, сутність якої повністю кореспондується з положеннями Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). ECTS за своєю сутністю є системою перезарахування кредитів, яка має забезпечити прозорість національної освіти, визнання її за кордоном, зробити її сумісною з освітніми системами інших країн Європи.

Передбачено такі ECTS-оцінки:

- A** – «відмінно» – відмінна робота з однією незначною помилкою.
- B** – «дуже добре» – вище за середнє, але з декількома помилками.
- C** – «добре» – звичайна робота з декількома значними помилками.
- D** – «задовільно» – посередньо, із значними недоліками.
- E** – «достатньо» – виконання задовольняє мінімуму кредитів оцінки.
- FX** – «не складено» – для одержання кредиту потрібна деяка доробка.
- F** – «не складено» – для одержання кредиту потрібна значна доробка.

Модульно-трансферна система оцінки знань студентів ураховує всі форми їхньої роботи над вивченням курсу та рівень отриманих ними знань. Основними формами вивчення історії України є лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота студентів над джерелами та навчально-методичною літературою, підготовка й виступи з тематичними повідомленнями, доповідями та рефератами, рецензування рефератів, контрольні співбесіди, написання контрольних робіт, участь у студентських наукових конференціях, складання іспиту.

Теми пропущених занять, а також ті, на яких студенти отримали незадовільну оцінку, перездаються ними викладачу на консультаціях.

Основними формами контролю знань студентів при вивченні курсу є: оцінки на семінарах, письмові контрольні роботи, реферати, модульні контрольні співбесіди та іспит.

Лекція 1.

ЗАРОДЖЕННЯ ЦІВІЛІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. УТВОРЕННЯ І РОЗВИТОК ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

План

1. Вступ до курсу

Предмет і завдання курсу «Історія України» – складової загальноосвітньої історії. Місце курсу в системі навчання у вищому навчальному закладі освіти. Значення курсу для фахової підготовки і виховання студентської молоді. Джерела та принципи вивчення вітчизняної історії.

2. Зародження цивілізації на території України.

Поява людини на території України. Первісна палеолітична община. Розвиток родового ладу в неоліті та енеоліті. Кіммерійці, скіфи, сармати. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Трипільська культура.

3. Давньоруська держава Київська Русь: утворення, розквіт, занепад.

Східнослов'янські племена VI–IX ст., соціально-економічні та політичні фактори їх консолідації. Теорії походження Київської Русі. Територія та етнічний склад населення. Форми правління та основні структурні елементи політичної влади. Соціальна структура давньоруського суспільства. Соціально-економічний розвиток Київської Русі. Формування феодальних відносин.

Головні напрями політики перших київських князів. Адміністративна, військова і релігійна реформи Володимира Великого. Розбудова держави за часів Ярослава Мудрого.

Ослаблення великокнязівської влади. Боротьба Володимира Мономаха за єдність Русі. Причини і наслідки роздробленості Давньоруської держави.

Се м і н а р:

ЗАРОДЖЕННЯ ЦІВІЛІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ДАВНЬОРУСЬКА ДЕРЖАВА КИЇВСЬКА РУСЬ

План

Україна в період первісного суспільства.

1. Східні слов'яни в V-VIII ст.
2. Соціально-економічний і політичний розвиток Київської Русі в

ІХ – першій половині ХІІст.

3. Феодальна роздробленість і занепад Давньоруської держави. Галицько-Волинське князівство.

4. Монголо-татарське нашествя і встановлення монголо-татарського іґа.

5. Історичне значення Київської Русі, її місце у долі східнослов'янських народів та в європейській історії.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Історія України : курс лекцій : у 2 кн. Кн. 1. Від найдавніших часів до кінця ХІХ ст. / Мельник Л. Г., Гурій О. І. та ін. – К. : Либідь, 1991.-432с.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Історія України: новебачення: у 2 т. /За ред.В.А.Смолія.–К.:Україна, 1995. – Т. 1.

Кононенко П.П. Український етнос: генеза і перспективи / П. П. Кононенко, Т. П. Кононенко. – К: Либідь, 2003. – 305с.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Котляр М. Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М. Ф. Котляр. – К.: Україна, 1996. – 240с.

Котляр М. Ф. Галицько-волинська Русь / М. Ф. Котляр // Україна крізь віки. – Т.5. – К.: Либідь, 1998. – 336 с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Ричка В. М. Київська Русь: проблеми, пошуки, інтерпретації / В. М. Ричка // Український історичний журнал. – К., 2001. – №2.

Савченко Н. П. Історія України: модульний курс : навч. посіб. / Н. П. Савченко, М. К. Подольський. – К. : ІНК ОС, 2006. – 544с.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Питання для самостійного вивчення

1. Історичні джерела з історії Київської Русі.
2. Проблема походження слов'ян в історичній літературі.
3. Давньоруська народність.
4. Історичні корені та етногенез українців.
5. Князівства Середнього Подніпров'я.
6. Галицьке та Волинське князівства до їх об'єднання.

Проблемні питання

1. Яка з двох теорій виникнення Київської Русі (норманська чи антинорманська) здається вам більш аргументованою? Чому?
2. Чи була у русів повноцінна державність до приходу в Київ варягів на чолі з Олегом? Обґрунтуйте свою відповідь.
3. З якими зовнішніми ворогами на сході, півдні, заході й півночі доводилось боротися удільним князівствам?
4. Дайте оцінку роздроблення Київської держави. Чи можна було зупинити цей процес і зберегти Київську Русь? Як саме?
5. Чому збройні сутички з іноземними загарбниками часто закінчувалися поразкою руських князівств?
6. Чому в Київській Русі було запроваджене саме християнство? Як це пояснюється в історичній літературі?

Теми доповідей та повідомлень

1. Історія «українських племен» у працях М.С.Грушевського.
2. Дипломатичні відносини перших князів.
3. Шлюб і подружнє життя в Київській Русі.
4. «Руська правда» як перший юридичний кодекс.
5. Історичний портрет княгині Ольги.
6. Князь Святослав–видатний полководець Київської Русі.
7. Історичний портрет Володимира Великого.
8. Історичний портрет Ярослава Мудрого.
9. Зародження та етапи формування Галицького князівства.
10. Внутрішня та зовнішня політика Володимирка та Ярослава Осмомисла.

Лекція 2.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ЗА ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ (XIV ст. – перша половина XVII ст.)

1. Південно-Західна Русь-Україна під владою Литви.

Політична ситуація у Східній Європі XIV ст. Боротьба за землі Південно-Західної Русі. Литовська експансія на українські землі, їх приєднання до Великого князівства Литовського.

Політичний устрій Литовсько-Руської держави, її суспільно-економічний розвиток у другій половині XIV ст. – середині XVI ст.

Внутрішня та зовнішня політика литовських князів. Литовсько-польське зближення, Кревська унія 1385 р. Здобутки і втрати для Русі-України за великого князя Вітовта. Боротьба української верхівки та міщанства за політичні права. Ліквідація удільних князівств. Місце руської аристократії у політичному житті Великого князівства Литовського кінця XV–XVI ст.

Посилення впливу Московської держави. Відмінності розвитку Русі-України та Північно-Східної Русі-Московії в часи середньовіччя. Загострення московсько-литовської боротьби за українські землі. Виникнення Кримського ханства. Початок нападів татар на Україну. Основні підсумки «литовського» періоду вітчизняної історії, його оцінки в історичній літературі.

2. Розвиток українських земель у складі Речі Посполитої.

Польська експансія на українські землі. Галичина в складі Польського королівства. Роль шляхти в активізації польсько-литовського зближення.

Люблінська унія 1569 р. та її наслідки. Річ Посполита: геополітичне становище, територія, населення, устрій українських земель. Особливості державно-політичної системи, місце українських магнатів та шляхти серед панівних верхів Речі Посполитої. Опоячення та окатоличення української знаті.

Прискорення економічного та соціального розвитку українських земель. Зростання феодального землеволодіння, формування фільварково-панщинної системи. Поглиблення суспільного поділу праці, розвиток товарно-грошових відносин. Колонізація півдня Середнього Подніпров'я, відновлення значення Києва.

Посилення соціального, національного та релігійного гноблення українців. Занепад православної церкви. Берестейська церковна унія 1596 р. Уніатська церква. Українське суспільство в обороні православ'я, консервативні та прогресивні тенденції православного руху. Суперечливі наслідки Берестейської унії. Загострення українсько-польських стосунків напередодні Визвольної війни.

3. Виникнення та розвиток українського козацтва.

Передумови виникнення та соціальні джерела козацтва. Козакування як господарського військового заняття. Заснування Запорозької Січі. Розвиток козацтва від маргінального прошарку до особливого маргінального стану.

«Золоті козацькі вольності». Повстання К. Косинського та С. Наливайка. Розкол у козацькому русі, запорозькі, реєстрові, городові козаки.

Посилення козацтва та його військової активності на початку XVII ст. Гетьман П.Сагайдачний, його внутрішня і зовнішня політика. Роль козацтва у Хотинській війні.

Запорозька Січ як військово-політичний центр козацтва. Адміністративно-територіальна побудова Реєстрового війська, набуття півднем Середнього Подніпров'я рис «Козацької України». Необхідність юридичного закріплення здобутого козацтвом місця у військово-політичній системі Речі Посполитої.

Козацькі повстання 20-х – 30-х рр. XVII ст., їх причини і наслідки.

«Золотий спокій». Провал спроб українсько-польського компромісу, посилення польського тиску на Україну.

Се м і н а р : **УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ ЛИТВИ ТА ПОЛЬЩІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIV – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.)**

П л а н

1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
2. Становище українських земель у складі Речі Посполитої.
3. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Голобуцький В. Запорізьке козацтво / В. Голобуцький. – К.:Вища школа,1994.-345с.

Дорошенко Д. І. Історія України : у 2 т. Т. 1 (до половини XVII століття). Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991.-329с.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Семененко В. І. История Украины с древнейших времен до наших дней / В. И. Семененко, Л. А. Радченко. – Изд.2-е, испр. и доп.. – Х. : Форсинг,1999.-456с.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : у 3 т. / Д. І. Яворницький. – Львів: Конвалія, 1990–1992.

Питання для самостійного вивчення

1. Північна Буковина, Закарпаття у XIV–XVIIст.
2. Історія формування Литовського князівства.
3. Козацькі та козацько-селянські повстання у кінці XVI–30-х роках XVII ст.
4. Етнічний розвиток українців у XIV–XVIст.
5. Піднесення української культури у другій половині XVI – першій половині XVII ст.

Проблемні питання

1. Чим був викликаний занепад української державності за часів Литовського князівства? Чи були перспективи її збереження?
2. Чому, маючи офіційною метою згуртування християнського населення Речі Посполитої, Берестейська унія призвела до загострення релігійного протистояння?

Теми доповідей та повідомлень

1. Литовські статути.
2. Українські міста: ремесла, торгівля.
3. Уніатська (греко-католицька) церква.

4. Утворення фільваркового господарства.
5. Селянські виступи в XV – поч. XVI ст.
6. Російсько-українські взаємозв'язки в XV–XVI ст.
7. Розвиток освіти.
8. Братства та їх роль у суспільно-політичному житті України.
9. Українська шляхта.
10. Берестейська церковна унія (1596р.) і її оцінки в історичній літературі.

Лекція 3

УКРАЇНА В ЧАСИ ІСНУВАННЯ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ (СЕРЕДИНА XVII – КІНЕЦЬ XVIII ст.)

План

1. Причини, передумови, рушійні сили, характер та основні етапи революції.

Соціальний вибух в українських землях в середині XVII ст., його економічні, політичні соціальні та релігійні причини. Оцінки національно-визвольної боротьби в історичній літературі. Передумови національної революції, що визріли в українському суспільстві, форми боротьби, масштаби суспільних зрушень. Рушійні сили революції: козацтво, селянство, міщани. Соціальна боротьба. Періодизація національної революції.

2. Національно-визвольна боротьба українського народу 1648–1657 років. Козацька держава.

Початок української національної революції. Богдан Хмельницький. Розгортання національно-визвольної боротьби та успіхи повстанців на початковому етапі війни. Військові дії 1649 р. Зборівська угода та початок формування козацької держави; поразка під Берестечком і її наслідки. Білоцерківський договір. Перемога під Батогом. Укладення союзу з Московською державою. Переяславська Рада і «Березневі статті», їх оцінки в історіографії. Военні дії проти Польщі в 1654–1655 рр. Порушення царизмом Переяславсько-Московської угоди. Підписання Віленського миру Росії та Польщі 1655 р. Пошук гетьманом Б. Хмельницьким нових союзників.

3. Руїна. Криза і поразка революції.

Смерть Б. Хмельницького. Ліквідація спадкового гетьманату і початок Руїни. Політика І. Виговського. Зближення з Польщею. Гадяцька угода. Політика Ю. Хмельницького. Переяславські статті

1659р. та Слободищенський трактат 1660 р. і розкол України на Правобережну й Лівобережну. Андрусівське перемир'я і початок поділу українських земель між сусідніми державами. Гетьман П. Дорошенко і боротьба за возз'єднання українських земель. Капітуляція П. Дорошенка. Наслідки, значення і уроки української національної революції.

Се м і н а р : УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ XVII СТ.

П л а н :

1. Причини та передумови виникнення Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, її рушійні сили та основні етапи.
2. Національно-визвольна боротьба українського народу 1648–1952рр.
3. Зовнішня політика Б. Хмельницького та її наслідки. Ситуація в Україні в 1653–1957 роках.
4. Період «Руїни». Результати Визвольної війни.

Проблемні питання

1. В чому Ви вбачаєте історичне значення української козацької держави Війська Запорозького для подальшої долі українського народу?
2. Вкажіть на соціальні та релігійні аспекти подій Визвольної війни, обґрунтуйте їх вплив на процеси становлення козацької держави.
3. Чи міг Б. Хмельницький без зовнішньої допомоги відстояти Українську козацьку державу?
4. Чи можна вважати Визвольну війну під проводом Б. Хмельницького антифеодальною? Обґрунтуйте свою думку.
5. Чи можна вважати, що після Переяславської угоди та «Березневих статей» Україна стала частиною Московської держави?

Теми рефератів, доповідей і повідомлень

1. Б. Хмельницький – державний діяч, фундатор української козацької держави.
2. Дипломатія гетьмана Б.Хмельницького.
3. Б.Хмельницький як полководець.
4. Соратники Б.Хмельницького.
5. Селянське питання в роки Визвольної війни.

6. Українська козацька держава і Річ Посполита в роки Визвольної війни.
7. Україна та Кримське ханство в часи Визвольної війни.
8. Значення Української національної революції середини XVII ст. в контексті вітчизняної та європейської історії.

Навчально-методична і наукова література

Апанович О. Гетьмани України і кошові атамани Запорозької Січі / О. Апанович. – К. : Либідь, 1993. – 476с.

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Николаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктурою і політики / П. Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Полонська-Василенко Н. Історія України : у 2 т. Т.1 / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1992.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Лекція 4.
**УКРАЇНА ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ТА
АВСТРІЙСЬКОЇ
(АВСТРО-УГОРСЬКОЇ) ІМПЕРІЙ (наприкінці XVIII – на початку
XX ст.)**

План

Вступ

Предмет вивчення: особливості соціально-економічного, політично-го та культурного становища українців у Російській та Австро-Угорській імперіях (кінець XVIII – початок XX ст.).

Вплив Російської та Австро-Угорської імперій на динаміку геополітичної ситуації в Європі (1772–1914 рр.).

Українці – найчисельніша етнічна група в Європі без власної держави.

1. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини і Західної України (1772–1914рр.).

Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі іноземних держав. Чисельність населення та його етнічний склад. Промисловий переворот 30–40-х рр. XIX ст., його вплив на соціально- економічний розвиток Наддніпрянської та Західної України. Аграрне питання. Скасування кріпосного права в Австро-Угорській та Російській імперіях (реформи 1848 і 1861 рр.).

Значення століпінської аграрної реформи для аграрного сектору економіки України (1906 р.). Етноміграційні процеси.

2. Суспільно-політичні процеси на Сході й Заході України (1772– 1914рр.).

Асиміляція і лінгвоцид як інструменти колоніальної політики Російської та Австро-Угорської імперій стосовно українців. Революції 1848 і 1905–1907 рр. та їх вплив на розвиток українського національного руху. Політичні партії Сходу й Заходу України(1890–1914рр.). Розкол українського національного руху як один з наслідків Першої світової війни.

Висновки.

Колоніальне становище українського населення Російської та Австро-Угорської імперій як наслідок цілеспрямованої державної політики: спільні риси й відмінності.

Навчально-методична і наукова література

Багалій Д. І. Історія міста Харкова (1655–1905) за 250 років його існування : у 2 т. / Д. І. Багалій, О. П. Міллер. – Х.:Академія, 1995.- 456с.

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Голобуцький О. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ ст. / О. Голобуцький, В. Кулик. – К.:Либідь, 1996.- 234с.

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. / Я. Грицак. – К., 1996.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ – ХХ ст. Соціально- політичний портрет / Г. Касьянов. – К., 1993.

Колесник В.Ф. Шляхом національного відродження: національне питання в програмах та діяльності українських партій в Наддніпрянщині 1900–1917 / В. Ф. Колесник, О. О. Рафальський, О. П. Тимошенко. –К.,1998.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України / О. М. Куць. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – С.132–152.

Павко А. І. Політичні партії, організації в Україні кінець ХІХ – початок ХХ ст.: зародження, еволюція, діяльність, історична доля / А. І. Павко. – К., 1999.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Савченко Н. П. Історія України: модульний курс : навч. посіб. / Н. П. Савченко, М. К. Подольський. – К. : ІНКОС,2006.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – Х. : Право, 2001. – С.195–196.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Питання для самостійного вивчення

1. Війна Росії з наполеонівською Францією та участь у ній українців.

2. Декабристський рух в Україні.
3. Україна в роки Кримської війни.
4. Культура, наука й освіта в Україні у ХІХст.
5. Культура, наука й освіта в Україні на початку ХХст.
6. Україна в роки Першої світової війни.

Проблемні питання

1. Що спричинило бурхливий індустріальний розвиток Наддніпрянської України на початку ХХст.?
2. Де був вищим соціально-економічний розвиток – в австрійській чи російській частинах України? Чому?
3. Що свідчить про екстенсивний шлях розвитку сільського господарства в Україні на початку ХХст.?
4. Які були особливості національного аспекту процесу урбанізації в Україні на початку ХХст.?
5. Що гальмувало економічний розвиток Західної України?
6. У чому полягали причини Першої російської революції?
7. Які завдання ставили перед собою політичні партії в Російській імперії на початку ХХст.?
8. У чому полягало позитивне значення змісту Маніфесту Миколи II для розвитку українського національно-демократичного руху?
9. Що було спільного в позиціях самодержавства і російського національно-демократичного руху стосовно українського питання?
10. Які наслідки мала Перша світова війна для українського народу?

Лекція 5.

УКРАЇНА В РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЯХ 1917-1921 рр.: ПРИЧИНИ, РУШІЙНІ СИЛИ, НАСЛІДКИ

1. Лютнева революція в Росії. Розвиток політичної ситуації в Україні протягом 1917р.

Причини і передумови Лютневої 1917 р. революції, Перша світова війна як її каталізатор. Повалення самодержавства. Сутність «двовладдя». Вплив революційних подій у Петрограді на Україну. Місцеві органи Тимчасового уряду. Особливості рад робітничих і солдатських депутатів в Україні. Утворення Української Центральної Ради (УЦР) як блоку українських національних партій та організацій. Боротьба УЦР за здійснення автономістської програми, роль організованих нею представницьких форумів (конгресів, з'їздів) у цьому процесі. I Універсал. Сутність компромісу між Тимчасовим урядом і УЦР, II Універсал як його відображення.

Загострення політичної й економічної кризи в Росії та Україні восени 1917 р., аграрне питання як центральне. Причини падіння авторитету Тимчасового уряду і УЦР. Жовтневий 1917 р. переворот у Петрограді, загострення взаємовідносин між більшовиками й УЦР. Відображення цієї боротьби в III Універсалі. Ультиматум РНК. Події навколо I Всеукраїнського з'їзду рад у Києві та Харкові. Порушення демократичних процедур конфліктуючими сторонами як передумова збройного протистояння.

2. Україна в полум'ї громадянської війни: основні військово-політичні сили і режими.

Перемога більшовиків узимку 1917–1918 рр. Пошук УЦР зовнішньої допомоги, переговори з німцями, IV Універсал. Брестська угода УЦР з державами Четверного союзу, вступ німецьких військ в Україну, повернення УЦР до Києва. Державний переворот П. Скоропадського, основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики гетьманського режиму. Причини антигетьманських повстань. Завершення Першої світової війни – поштовх до змін у Наддніпрянській і Західній Україні: повалення гетьманату і прихід до влади Директорії, розпад Австро-Угорщини і проголошення ЗУНР. ЗУНР, її внутрішня і зовнішня політика. Акт Злуки і його реальне значення. Україно-польська війна 1918–1919 рр., її результати.

Україна – основний театр воєнних дій на теренах колишньої Російської імперії в 1919–1920 рр. Директорія УНР, відновлення радянської влади, встановлення і поразка денікінського режиму. Роль у цих подіях повстанського руху. Н. Махно. Розкол національно-державницьких сил восени 1919 р., союз С. Петлюри з поляками, а УГА – з білогвардійцями, а згодом – з більшовиками (ЧУГА). Варшавська угода, Радянсько-польська 1920 р. війна, її хід і результати. Боротьба Червоної Армії з врангелівцями на півдні України, поразка «білих».

Останні спалахи громадянської війни наприкінці 1920 – у 1921 рр. Поступове послаблення повстанського руху, перехід більшовиків до непу як компроміс із селянством.

3. Підсумки революції та громадянської війни.

Результати революції і громадянської війни для України. Громадянські війни – найкривавіші в історії людства. Невідповідність реальних засобів проголошеним цілям у діях усіх військово-політичних режимів. Причини поразки національно-державницьких сил, білогвардійців та інтервентів. Фактори, що зумовили перемогу більшовиків. Селянський повстанський рух як провідний чинник подій, його сила і слабкість.

Семінар:
**РЕВОЛЮЦІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА
ВІЙНА В УКРАЇНІ В 1917–1921 рр.**

План

1. Лютнева 1917 р. революція в Росії та її наслідки для України. Утворення та діяльність Центральної Ради в березні – жовтні 1917р.
2. Боротьба між більшовиками й Центральною Радою наприкінці 1917 – на початку 1918рр.
3. Українська Держава гетьмана Скоропадського.
4. Режим Директорії (кінець 1918 – початок 1919 рр.). Протиборство воєнно-політичних сил в Україні в 1919 р. Роль і місце повстанського руху.
5. ЗУНР. Україно-польська війна 1918–1919 рр., УГА та її подальша доля.
6. Радянсько-польська війна 1920 р. Завершення громадянської війни на території України. Основні результати й уроки революційних подій 1917–1921 рр.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Карр Э. История Советской России. – Кн. 1, т. 1, 2 : Большевицкая революция. 1917–1923 : пер. с англ. / Э. Карр. – М., 1990.

Клименко-Мудрий В. Ставлення українських національно-демократичних сил до гетьманського перевороту 29 квітня 1918 року / В. Клименко-Мудрий. – К., 1996.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою від кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Решет О. П. Українська революція. Робітництво: соціально-політичні та економічні зміни 1917–1920 рр. / О. П. Решет. – К., 1996.

Солдатенко В. Ф. Українська революція. Концепція та історіографія / В. Ф. Солдатенко. – К., 1997.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Питання для самостійного вивчення

1. Білогвардійський рух на території України: еволюція внутрішньої політики.
2. Інтервенція військ Антанти в Україні.
3. Особливості політики «воєнного комунізму» в Україні.

Проблемні питання

1. Які проблеми – національні чи соціальні – насамперед турбували більшість населення України в 1917–1921 рр.?
2. З чим пов'язані успіхи й невдачі політичних режимів, що на деякий час установлювалися в Україні (особливо протягом 1919 р.)?
3. Чому з усіх політичних сил, що боролися за владу на території України, перемогу здобули більшовики? У чому причини невдач українських національно-державницьких сил?

Теми доповідей і повідомлень

1. М. Грушевський – науковець і політичний діяч.
2. В. Винниченко – митець і політик.
3. С. Петлюра: політичний портрет.
4. Від царського ад'ютанта до гетьмана України: риси до портрета П. Скоропадського.
5. Діяльність Х. Раковського в Україні.
6. Н. Махно – ватажок повстанського руху на півдні України.
7. Білогвардійський рух на території України.
8. Політика «воєнного комунізму» та її здійснення в Україні.
9. УГА: від армії ЗУНР до ЧУГА.

Л е к ц і я 6.

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В 1921–1939 рр.

План

1. Радянська держава в 1921–1924 рр.

Політична ситуація в Радянській державі після закінчення громадянської війни; міжнародне, соціально-економічне і суспільно-політичне становище України. Голод 1921–1923 рр. Впровадження

нової економічної політики (неп) – причини, ключові принципи, головні результати. Створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Національно-державне будівництво в Україні. XII з'їзд РКП(б). Проголошення політики коренізації та «українізації».

2. Формування тоталітарної системи в СРСР. Сталінізм та його наслідки для України.

Характерні риси, головні причини та етапи формування тоталітаризму в Радянському Союзі. Й. Сталін. Сталінізм як радянський варіант тоталітарної системи. Боротьба з «буржуазним націоналізмом» і згорання політики «українізації». Початок масових репресій. «Великий терор» 1937–1938 рр. та його наслідки для українського суспільства.

Політика «Великого стрибка». Результати індустріалізації в Україні. Колективізація: характер, етапи, головні заходи і результати. Голод 1932–1933 рр., його наслідки для України.

3. Політичний, соціально-економічний та національно-культурний розвиток Західної України, Буковини і Закарпаття у 1921–1939 рр.

Політичне та економічне становище західноукраїнських земель, Буковини і Закарпаття в 20–30-ті рр. Посилення національного гніту і загострення політичної боротьби. Діяльність легальних політичних партій. Комуністичні організації та прорадянські настрої населення Західної України. Участь українських діячів культури і науки у суспільно-політичному житті.

Націоналістичний рух і створення Організації українських націоналістів (ОУН). Є. Коновалець. С. Бандера.

Початок революційно-визвольного руху. Проголошення автономії Підкарпатської Русі. Спроби створення незалежної держави Карпатська Україна. А. Волошин.

Се м і н а р :

ВИЗНАЧАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.

План

1. Економічні перетворення в СРСР на початку 1920-х рр. та їх вплив на економічне становище Радянської України.
2. Політика «українізації».
3. Причини, сутність, етапи формування та наслідки сталінізму.
4. Радянська політика індустріалізації та колективізації в Україні: головні досягнення, недоліки і прорахунки.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Даниленко В. Сталінізм на Україні: 20–30-ті рр. / В. Даниленко, Г. Касьянов, С. Кульчицький. – К. : Либідь, 1992.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Касьянов Г. Сталінізм і українська інтелігенція (20–30-ті роки) / Г. Касьянов, В. Даниленко. – К., 1991.

Книш З. Становлення ОУН / З. Книш. – К. : Либідь, 1994.

Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест. – К.: Либідь, 1993.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою від кон'юктури і політики / П. Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Контрольні питання і завдання для самостійної роботи

1. Назвіть причини відмови радянського уряду від політики «воєнного комунізму» і переходу до НЕПу.
2. Зробіть порівняльну характеристику головних принципів політики «воєнного комунізму» та нової економічної політики (неп).
3. Чому було згорнуто нову економічну політику?
4. У чому полягає сутність політики українізації?
5. Виявіть причини встановлення тоталітарного режиму в СРСР.
6. Охарактеризуйте позитивні та негативні результати індустріалізації в Україні.
7. Проаналізуйте причини та наслідки «ліквідації куркульства як класу».
8. Які наслідки мали масові репресії в Радянській Армії?

9. До яких результатів призвів революційно-визвольний рух 20–30-х рр. на Західній Україні?

10. У чому сутність, методи впровадження і головні прорахунки політики радянської Західної України?

Проблемні питання

1. З якою метою була згорнута нова економічна політика? Чи можливим було її продовження за часів сталінізму?

2. Чи можливо було запобігти встановленню «культу особи» Сталіна? Дайте аргументовану відповідь.

3. Чи можна стверджувати, що політика українізації зазнала абсолютної поразки? Відповідь аргументуйте.

4. Чи можна встановити причинно-наслідковий зв'язок між радянською політикою колективізації та голодомором 1932–1933 рр. в Україні?

Теми доповідей та повідомлень

1. Створення Союзу Радянських Соціалістичних республік.
2. Україна у складі СРСР: автономна республіка або колонія?
3. Голод 1921–1923 рр. в Україні.
4. Політична боротьба в роки НЕПу.
5. Розвиток кооперативного руху в Україні у 1920-ті рр.
6. Г. Я. Сокольніков і грошова реформа 1922–1924 рр.
7. Політичний портрет Й. Сталіна.
8. Досягнення й невдачі політики українізації.
9. Микола Скрипник: людина і політик.
10. Перша столиця: Харків у 1919–1934 рр.

Лекція 7.

УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ТА ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙН (1939–1945 рр.)

План

1. Причини й характер Другої світової війни. «Українське питання» в міжнародній політиці напередодні та на початку війни. Воз'єднання західноукраїнських земель у складі УРСР.

2. Початок Великої Вітчизняної війни. Оборонні бої на території України в 1941–1942 рр. Причини поразок радянських військ.

3. Окупаційний режим. Розгортання антифашистського руху опору в Україні.

4. Визволення України від німецької окупації. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини та її союзників. Наслідки й уроки Другої світової війни для України.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Гланту Д. Прелюдія Курської битви: стратегічні операції радянський військ (лютий-березень 1943 р.) / Д. Гланту. – Укр. іст. журн. – 1998. – № 4.

Гордієнко В. Німецько-фашистський режим і православні конфесії в Україні / В. Гордієнко // Укр. іст. журн.. – 1998. – № 3.

Гриневич В. Утворення Наркомату оборони УРСР в 1944 р. з історії однієї політичної гри / В. Гриневич // Укр. іст. журн. – 1991. – № 5. – С. 29–37.

Деревянкин Т. Великая Отечественная война: цена Победы / Т. Деревянкин // Экономика Украины. – 2000. – № 5. – С.52–58.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новый вид, 2001. – 425с.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Сергійчук В. І. ОУН–УПА в роки війни / В. І. Сергійчук. – К., 1996.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Питання для самостійного вивчення

1. Проголошення у Львові Української держави та переслідування українських націоналістів фашистською владою.
2. Поразка нацистів та їх союзників у Другій світовій війні.
3. Значення Сталінградської та Курської битв у визволенні України від німецько-фашистських загарбників.
4. Внесок представників творчої інтелігенції у перемогу над нацистською Німеччиною та її союзниками.
5. Харківські політехніки у роки Великої Вітчизняної війни.

Проблемні питання

1. Чи була в СРСР альтернатива пакту про ненапад? Якщо була, то яка?
2. У чому полягають головні причини поразок радянських військ у 1941–1942рр.?
3. Чи можна було уникнути поразки радянських військ на початку війни? Що могло б змінити перебіг подій на користь Червоної Армії?
4. Які наслідки для України мав рух Опору? Чому він не був консолідованим? Чи можна було запобігти братовбивчій війні між українцями?
5. Порівняйте геополітичне становище України після закінчення Першої та Другої світових воєн.
6. Якими були наслідки Другої світової війни для України?
7. Як оцінюються в історичній літературі комуністичний та націоналістичний рухи опору?

Лекція 8.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1945–1985 рр.

План

1. Відродження суспільно-політичного і господарського життя України (1945–1985рр.).

Особливості відбудови промисловості та сільського господарства. Перетворення в Західній Україні. Рух опору в західноукраїнських землях. Суспільно-політичне життя. Залежність від центру. Репресії. Ідеологічна реакція.

2. Україна в добу хрущовської «відлиги».

Зміст хрущовських реформ у політичній сфері суспільства. Викриття культу особи Сталіна. Спроба розширення правреспублік.

Зрушення у духовному житті після смерті Сталіна. Шістдесятники. Зародження дисидентського руху. Експерименти в економіці. Соціальні програми М. С. Хрущова. Поразка хрущовських реформ.

3. Україна в період наростання системної кризи радянського суспільства. Два десятиріччя «застою» (1964–1985рр.).

Спроби економічних реформ середини 60-х рр. XX ст. у сільському господарстві й промисловості. Посилення кризових явищ

з початку 1970-х рр. Рівень життя народу.

Згортання демократії. Поворот до неосталінізму. Політика зросійщення та жорсткого централізму. Узаконення необмеженої влади КПРС. Дисидентський рух в Україні та його етапи.

Се м і н а р : **УКРАЇНА В 1945–1985 рр.**

1. Відродження суспільно-політичного життя в УРСР. Повоєнна відбудова.

2. Політика М.Хрущова. Хрущовська відлига та її наслідки для України.

3. Соціально-економічне та суспільно-політичне становище УРСР у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХст.

Проблемні питання

1. Що стало причиною посилення політичних репресій в Україні в повоєнне десятиліття?

2. Якою була роль Української повстанської армії в боротьбі за незалежність України?

3. У чому полягала суперечливість соціально-економічних реформ 50-х – 60 рр.?

4. Чи можна було запобігти явищу «застою» в розвитку Радянського Союзу в 1970-ті рр.?

5. Яким чином могутня наддержава, якою був Радянський Союз в 1960-х, опинилась у кризі в кінці 1970-х?

Теми рефератів, доповідей і повідомлень

1. Голод 1946–1947 рр.

2. Українська культура в повоєнне десятиліття.

3. Збройна боротьба Української повстанської армії в 1945–1953 рр.

4. Життя та загибель Р.Шухевича.

5. В. Кук – останній головнокомандувач УПА.

6. Операція «Вісла».

7. Цікаві факти з життя М.Хрущова.

8. Зародження дисидентського руху в Україні. «Шістдесятники».

9. Українці в афганській війні.

Навчально-методична і наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі Опору 1960– 1980 років / Г. Касьянов. – К. : Либідь, 1995.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кремень В. Альтернативи поступу: критика історичного досвіду / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : Либідь, 1997.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Україна: друга половина ХХ століття / за ред. П. П. Панченка. – К. : Либідь, 1997.

Черняев А. Логика «перестройки» / А. Черняев // Свободная мысль. – 2005. – № 4. – С. 106–127.

Чумак В. Україна – Крим: спільність історичної долі. Феномен на межі Європи та Сходу / В. Чумак. – К. : Либідь, 1993.

Шаповал Ю. Людина і система (штрихи до портрету з тоталітарної доби в Україні) / Ю. Шаповал. – К.:Либідь, 1994.

Лекція 9.

УКРАЇНА В ЧАСИ «ПЕРЕБУДОВИ» ТА РОЗПАДУ СРСР (1985–1991 рр.)

План

«Перебудова» в СРСР: мета, основні напрями та наслідки для України. Суспільно-політичне життя в Україні наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр.

Серпневі події 1991 р. Проголошення державної незалежності України.

Розпад СРСР й утворення СНД.

Навчально-методична та наукова література

Алексєєв Ю. М. Україна на зламі історичних епох

(Державотворчий процес 1985–1999 рр.) / Ю. М. Алексєєв, С. В. Кульчицький, А. Г. Слюсаренко. – К.:Либідь, 2000.

Баран В. Україна в умовах системної кризи (1960–1980 рр.) / В. Баран, В. Даниленко. – К.:Либідь, 1999.

Батенко Т. Нариси з історії українського руху опору кінця 50-х – початку 90-х рр. / Т. Батенко. – Львів:Конвалія, 1999.

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І. Дзюба. – К. : Либідь, 1998.

Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, А. Радевич-Винницький. – Дрогобич, 1994.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Лизанчук В. Навічно кайдани кували. Факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні / В. Лизанчук. – Львів, 1995.

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – Т. 1, 2. – К.:Либідь, 1994.

Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці / В. Литвин. – К. : Либідь, 1994.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Питання для самостійного вивчення

1. Схарактеризуйте етапи перебудовчих процесів, що відбувалися в радянському суспільстві. Які шляхи виходу з кризи пропонувалися?

2. Який вплив мала Чорнобильська трагедія на розгортання й розвиток національного руху?

3. Назвіть основні етапи економічних реформ періоду «перебудови» та визначить причини їх невдач.

4. Які політичні реформи були здійснені за роки «перебудови»? Схарактеризуйте їх результати й наслідки.
5. За яких умов і яких форм набувала політизація суспільства наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років?
6. Чому було усунуто від влади В.Щербицького?
7. Що зумовило розпад КПУ?
8. Чим була зумовлена активізація національного руху в Україні наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр.?
9. Яку роль у процесі здобуття Україною незалежності відіграв Народний рух України?
10. Охарактеризуйте процеси становлення багатопартійності в Україні.

Проблемні питання

1. У чому полягали особливості українського дисидентського руху в 80-ті рр.? Яку роль відіграв цей рух у боротьбі за незалежність України?
2. Як розуміло радянське керівництво «перебудову» на першому етапі, чим були зумовлені зміни в концепції «перебудови»?
3. Який зв'язок між гласністю і зростанням політичної активності суспільства? Які відмінності гласності від свободи слова?
4. Наведіть факти, які б підтверджували чи спростовували думку про наявність в Україні умов для самостійного економічного розвитку.
5. Чому комуністичний режим зазнав краху та чому розпався СРСР?
6. Час, що минув після утворення СНД, спричинив кілька точок зору:
 - а) Україна повинна залишитись у складі СНД;
 - б) Україна повинна вийти з СНД;
 - в) Україна повинна обмежитись двосторонніми угодами. Яку точку зору ви поділяєте і чому?
7. Розкрийте сутність поняття «державне будівництво» і прокоментуйте його складові в Україні.

Теми рефератів, доповідей і повідомлень

1. В. Щербицький як політичний діяч.
2. Л. Кравчук – перший Президент незалежної України.
3. Мовна ситуація в УРСР у 80-ті рр. ХХст.
4. Соціально-економічні процеси в УРСР у 80-ті рр. ХХст.
5. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.
6. Активізація участі студентської молоді в суспільно-політичному житті України наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХст.
7. Національно-демократичний рух наприкінці 80-х – початку 90-х рр. ХХст.
8. Суспільно-політичні рухи та формування багатопартійності в

80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні.

9. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 року та її значення.

10. Біловезька угода 8 грудня 1991 р. Утворення СНД.

Лекція 10.

УКРАЇНА В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Лекція:

ПОЛІТИЧНИЙ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

План

1. Динаміка внутрішньополітичного життя в Україні на сучасному етапі. Основні чинники державотворчого поступу.

Становлення і розвиток багатопартійної політичної системи в Україні. Формування основних засад організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Прийняття Конституції України. Конституційна реформа. Україна на міжнародній арені.

2. Соціально-економічна ситуація в Україні в роки незалежності.

«Перехідна економіка». Об'єктивні й суб'єктивні чинники виникнення економічної кризи. Аграрне питання.

3. Становище у сфері культури.

Процеси оновлення у літературі й мистецтві. Мовне питання. Політизація культурного життя суспільства. Вестернізація.

Висновки.

Зміна суспільних цінностей в Україні як наслідок тривалих і складних соціально-політичних та економічних трансформаційних процесів наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Се м і н а р :

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

План

1. Становлення України як незалежної держави.
2. Конституційний процес. Конституція України 1996 р.
3. Соціально-економічний розвиток країни.
4. Політична ситуація в Україні у 2000-ні роки.
5. Україна на міжнародній арені. Українська діаспора на сучасному етапі.

Навчально-методична та наукова література

Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2003. – 656 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1998. – 616с.

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. / Я. Грицак. – К. : Либідь, 2000.

Заставний Ф. Д. Українська діаспора. Розселення українців у зарубіжних країнах / Ф. Д. Заставний. – Львів : Конвалія, 1991.

Історія української культури : зб. матеріалів і документів / за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – К. : Либідь, 2000.

Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів / під заг. ред. В. І. Ніколаєнка. – Х. : Новий вид, 2001. – 425с.

Калініченко В. В. Історія України (1917–2003) / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Т.3.– Х. : Академія, 2004

Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : Основа, 1996.

Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463с.

Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С.3–11.

Леонова А. О. Етнокультурна політика України / А. О. Леонова. – К. : Либідь, 1998.

Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.) / В. М. Литвин. – К. : Либідь, 2000.

Панченко П. Історична наука повинна бути далекою кон'юктури і політики / П.Панченко. // Укр. іст. журнал. – 1993. – № 1. – С. 158–159.

Постанова Верховної Ради України «Про державний герб України» (19 лютого 1992 р.) // Україна в XX столітті (1900–2000) : зб. документів і матеріалів. – К., 2000. – С. 205.

Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 2000 – № 3. – С.22.

Савченко Н. П. Історія України: модульний курс : навч. посіб. / Н. П. Савченко, Н. К. Подольський. – К. : Основа, 2006.

Сергійчук В. І. Етнічні межі і державний кордон України / В. І. Сергійчук. – К. : Либідь, 2000.

Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 508 с.

Ткаченко В. Куди ми йдемо? Роздуми історика / В. Ткаченко. // Український історичний журнал – 1992. – № 7–8. – С.3–13.

Питання для самостійного вивчення

1. Утворення політичних партій і рухів в Україні.
2. Дострокові вибори Президента та Верховної Ради у 1994р.
3. Політика незалежної України стосовно національних меншин.
4. Релігійне життя в сучасній Україні

Проблемні питання

1. Що таке громадянське суспільство? Чи можна стверджувати про завершення його формування в Україні?
2. У чому полягали причини занепаду української економіки у 1990-ті рр.? Які можливі шляхи подолання економічної кризи?
3. Якими є роль і місце України в сучасному світі?
4. Населення України значно скоротилося після здобуття незалежності. Охарактеризуйте причини цього явища.

Зміст

В С Т У П	3
ЗАРОДЖЕННЯ ЦІВІЛІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. УТВОРЕННЯ І РОЗВИТОК ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	5
План	5
2. Зародження цивілізації на території України	5
3. Давньоруська держава Київська Русь: утворення, розквіт, занепад	5
ЗАРОДЖЕННЯ ЦІВІЛІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ДАВНЬОРУСЬКА ДЕРЖАВА КИЇВСЬКА РУСЬ	5
План	5
Україна в період первісного суспільства	5
Навчально-методична і наукова література	6
Питання для самостійного вивчення	7
Проблемні питання	7
Теми доповідей та повідомлень	7
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ЗА ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	8
1. Південно-Західна Русь-Україна під владою Литви	8
2. Розвиток українських земель у складі Речі Посполитої	8
3. Виникнення та розвиток українського козацтва	9
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ ЛИТВИ ТА ПОЛЬЩІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIV – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.)	9
Навчально-методична і наукова література	9
Питання для самостійного вивчення	10
Проблемні питання	10
Теми доповідей та повідомлень	10
Лекція 3	11
2. Національно-визвольна боротьба українського народу 1648–1657 років. Козацька державна	11
3. Руїна. Криза і поразка революції	11
УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ XVII СТ.	12
Проблемні питання	12
Теми рефератів, доповідей і повідомлень	12
Навчально-методична і наукова література	13
УКРАЇНА ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ТА АВСТРІЙСЬКОЇ	14
План	14
1. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини і Західної України (1772–1914рр.). 14	
2. Суспільно-політичні процеси на Сході й Заході України (1772– 1914рр.)	14
Висновки	14
Навчально-методична і наукова література	14
Питання для самостійного вивчення	15
Проблемні питання	16
УКРАЇНА В РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЯХ 1917-1921 рр.: ПРИЧИНИ, РУШІЙНІ СИЛИ, НАСЛІДКИ	16
1. Лютнева революція в Росії. Розвиток політичної ситуації в Україні протягом 1917р. ..	16
2. Україна в полум’ї громадянської війни: основні військово- політичні сили і режими ..	17
3. Підсумки революції та громадянської війни.	17
РЕВОЛЮЦІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В УКРАЇНІ В 1917–1921 рр.	18
План	18
Навчально-методична і наукова література	18
Питання для самостійного вивчення	19
Проблемні питання	19
Теми доповідей і повідомлень	19
УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В 1921–1939 рр.	19

План	19
2. Формування тоталітарної системи в СРСР. Сталінізм та його наслідки для України.....	20
3. Політичний, соціально-економічний та національно-культурний розвиток Західної України, Буковини і Закарпаття у 1921–1939 рр.....	20
ВИЗНАЧАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.	20
План	20
Навчально-методична і наукова література.....	21
Контрольні питання і завдання для самостійної роботи.....	21
Проблемні питання.....	22
Теми доповідей та повідомлень	22
УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ТА ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙН (1939–1945 рр.)	22
План	22
Навчально-методична і наукова література.....	22
Питання для самостійного вивчення	23
Проблемні питання.....	24
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1945–1985 рр.	24
2. Україна в добу хрущовської «відлиги».	24
3. Україна в період наростання системної кризи радянського суспільства. Два десятиріччя «застою» (1964–1985рр.).....	24
УКРАЇНА В 1945–1985 рр.	25
Проблемні питання.....	25
Теми рефератів, доповідей і повідомлень	25
Навчально-методична і наукова література.....	25
УКРАЇНА В ЧАСИ «ПЕРЕБУДОВИ» ТА РОЗПАДУ СРСР (1985–1991 рр.)	26
План	26
Навчально-методична та наукова література	26
Питання для самостійного вивчення	27
Проблемні питання.....	28
Теми рефератів, доповідей і повідомлень.....	28
Лекція 10.	29
ПОЛІТИЧНИЙ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	29
План	29
2. Соціально-економічна ситуація в Україні в роки незалежності	29
3. Становище у сфері культури.	29
Висновки.	29
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	29
План	29
Навчально-методична та наукова література	30
Питання для самостійного вивчення	31

Навчальне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації для виконання контрольних робіт для здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» усіх напрямів підготовки заочної форми навчання

Укладач: **Стужук Сергій Васильович**

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1

Тираж 50 прим. Зам. №__

Надруковано в видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.

